

Epifyyttejä

Kirsi Pauliina Kallio

Tilateoreettisen lapsuudentutkimuksen mahdollisuus

Osallistuin viime vuonna viiteen tieteelliseen tapahtumaan, joissa lapsuuden maantieteen harrastajana koin iloisia yllätyksiä: huomasin, etten olekaan enää joka suhteessa marginaalissa. Lapsuus ja maantiede tuntuvat olevan nosteessa, ja erityisesti niiden yhdistelmä vaikuttaisi tuottavan varsin hedelmällistä maaperää moni- ja poikkitieteiselle tutkimukselle. Pohdin tässä puheenvuorossa, millä tavoin tämä monitieteinen kenttä voisi jatkossa rakentua laajemmaksi tilateoreettisen lapsuudentutkimuksen areenaksi. Alkuun haluan kuitenkin jakaa kanssanne muutaman mukaan poimimani konferenssikukkasen.

Konferenssikukkasia

Huhtikuussa 2008 järjestettiin Massachusettsissa Bostonissa 104. AAG-konferenssi (*Annual Meeting of the Association of American Geographers*). Tässä maantieteen alan suurimmassa tieteellisessä tapahtumassa pidettiin yhteensä 85 esitystä, jotka käsitelivät lapsuutta, nuoruutta, lapsia tai nuoria erilaisista maantieteen näkökulmista. Lisäksi kymmenissä muissa työryhmissä pohdittiin perheeseen, päivähoitoon, kouluun, pedagogiikkaan, opettamiseen, oppimiseen, terveydenhuoltoon, terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä lapsuuden tematiikkaa sivuten. Nämä keskustelut jatkuivat eurooppalaisemmassa kontekstissa muiden muassa tänä vuonna Turussa järjestetyillä pohjoismaisen maantieteen päivillä (*Nordic Geographers Meeting*), missä *lapsuuden ja nuoruuden maantieteitä* kartoitettiin kahdessa teemaan vihkiytyneessä työryhmässä.

Viime kesäkuussa niin ikään Turussa pidetyillä ihka ensimmäisillä lapsuudentutkimuksen päivillä kokoontui puolestaan *maantieteellisen lapsuudentutkimuksen* työryhmiä. Päivillä työskenteli kokonaista kolme ”lapsuuden tilat ja paikat” -sessiota, joissa pidettiin lähes neljännes konferenssin kaikista seminaariesityksistä. Teeman suosion innoittamana päätettiin tämänvuotiset lapsuudentutkimuksen päivät profiloida kokonaisuudessaan tila-tematiikan ympärille. Kesäkuun ensipäivinä Tampereella järjestetyillä toisilla suomalaisilla lapsuudentutkimuksen päivillä, joiden profiili oli edellisvuotta kansainvälisempi, kokoontui lapsuuden tiloista ja lasten paikoista keskustelemaan lähes kaksisataa maantieteilijää, psykologia, kasvatustieteilijää, historioitsijaa, sosiaalitieteilijää, kulttuurintutkijaa, yhteiskuntatieteilijää ja terveyden tutkijaa.

Viimekeväsillä kaupunkitutkimuksen päivillä, joiden yleisteemana oli ”kaupunkiutopiat”, ei sen sijaan kokoontunut erillistä *lapsuuden kaupunkitutkimuksen* teemaryhmää. Tästä huolimatta puolenkymmentä päivillä pidettyä esitystä keskittyi pohtimaan lapsuuden tilatematiikkoja. Myös tämä kaupunkitutkijoiden lapsuutta kohtaan osoittama kiinnostus otettiin huomioon seuraavien päivien suunnittelussa: tämänvuotisille kaupunkitutkimuksen päiville järjestettiin ”lasten kaupunki”-työryhmä, joka onnistui keräämään yhteen runsaasti lapsuuden urbaaneista maantieteistä kiinnostuneita tutkijoita.

Niin ikään marraskuisilla maantieteen päivillä lapsuus-teema oli hyvin edustettuna. Suomalaisten maantieteilijöiden tapaamisessa kokoontui ensim-

mäistä kertaa erillinen *lapsuuden maantieteen* työryhmä, jonka lisäksi lapsuuden- ja nuoruudentutkimuksen menetelmäkysymyksiä käsiteltiin erillisessä visuaalisten metodologioiden sessiossa. Myös pääpuhujat nostivat esityksissään esiin kriittisiä lapsuuteen liittyviä kysymyksiä. Matthew Sparks puhui esitelmässään terveystieteiden kolmansien maiden lasten kontekstissa. Lynn Staehelin esitys puolestaan käsittelee kansalaisuuskasvatusta sodasta selvinneiden yhteisöjen ja konfliktin raunioille rakentuvien yhteiskuntien näkökulmista.

Lapsuuden ja tilan tematiikkoja sivuttiin viime vuonna myös muiden alojen tieteellisissä tapahtumissa. Esimerkiksi syyskuussa Tampereella järjestetyssä kansainvälisessä *Power*-konferenssissa koontui kolme lapsuudentutkimuksen työryhmää ja lapsipolitiikka-aiheinen paneeli, joissa käydyt keskustelut olivat erityisesti *poliittisen maantieteen* ja *kriittisen geopolitiikan* näkökulmista varsin kiinnostavia. Näihin ryhmiin eivät kuitenkaan mahduneet kaikki esitykset, joissa valtaa tarkasteltiin lapsuuden ja nuoruuden konteksteissa, vaan aihepiiriä käsitteleviä kiinnostavia papereita esitettiin myös muissa sessioissa. Konferenssin toiselle päivälle ajoittunut Kauhajoen tapaus kirvoitti osallistujia pohtimaan vallan ja geopolitiikan kysymyksiä lapsuuden ja nuoruuden näkökulmista myös niissä ryhmissä, joissa lapsista ja nuorista olisi muutoin tuskin keskusteltu.

Viimeaikainen aktiivinen konferenssi- ja seminaaritoiminta on poikinnut paitsi innostunutta keskustelua, myös kiinnostavia julkaisuja. Yksittäisten artikkeleiden ja opinnäytetöiden lisäksi sekä kansainvälisten konferenssien että kansallisten päivien pohjalta on työstetty tieteellisiin aikakauslehtiin useita teemanumeroita ja sarjoja, jotka käsittelevät lapsuuden maantieteen ja maantieteellisen lapsuudentutkimuksen kysymyksiä eri näkökulmista (ks. esim. *Area* 2009/tulossa; *Terra* 2009/1; *Yhdyskuntasuunnittelu* 2009/1). Työn alla on myös useampi kirjaprojekti, jotka omalta osaltaan vakiinnuttavat tutkimuskenttää tunnistetuksi ja tunnustetuksi tutkimusalueeksi ja vahvistavat alan merkitystä opetuksen piirissä. Lapsuutta ja tilaa tarkastelevan tutkimuksen tulevaisuus näyttää siis varsin valoisaan näkökulmaan Suomessa kuin kansainvälisillä areenoilakin.

Kriittisesti on kuitenkin kysyttävä, ovatko maantieteellinen lapsuudentutkimus ja lapsuuden maantiede kehittyneet laajentuessaan myös *teoreettisesti*? Toisin sanoen, tuotetaanko tällä tutkimusalueella sellaista uutta ymmärrystä, jota muualla ei tuoteta ja mistä lapsuuden ja maantieteen tutkimus *yleisemmin* voisivat hyötyä? Vai olemmeko

keskittyneet keskustelemaan lapsuuden ja tilan välisistä konkreettisista kysymyksistä pääasiassa keskenämme, korkeatasoiset teoreettiset tavoitteet sivuuttaen? Jos vastaukset näihin kysymyksiin kuuluvat ”ehkä”, ”ei” ja ”kyllä”, olisi varmaankin syytä pysähtyä hetkeksi miettimään, millä eväillä lapsuuden maantieteilijät ja tilasta kiinnostuneet lapsuudentutkijat voisivat ryhtyä työskentelemään myös teoreettisesti kunnianhimoisen ”spatialisen lapsuudentutkimuksen” parissa.

Tila lapsuudessa ja lapsuus tilassa: kohti spatiaalista lapsuudentutkimusta

Lapsuuden tiloja ja lasten paikkoja lähestytään tutkimuksessa periaatteessa kahdesta suunnasta, vaikka variaatioita näiden lähestymistapojen sisällä on toki runsaasti. Maantieteilijät, aluetieteilijät, ympäristötutkijat, kaupunkitutkijat ja muut ”tilatutkijat” lähtevät liikkeelle erilaisista tiloista, paikoista ja ympäristöistä. Lapsi- ja lapsuudentutkijat, edustivatpa he sitten käyttäytymis-, sosiaali-, kulttuuri-, yhteiskunta- tai terveystieteellistä tutkimusperinnettä, ottavat lähtökohdakseen yleensä itse lapset tai lapsuuden. Kariikoiden voidaan siis sanoa, että siinä missä tilatutkija etsii lapsia spesifistä tilasta, pyrkii lapsuudentutkija hahmottamaan tilaa tietynlaisen lapsen ympäriltä.

Tämä tulokulmien ero hankaloittaa jonkin verran tutkimusten välistä vuorovaikutusta. Keskustelut eivät aina kohtaa, joten lapsuudentutkijat päätyvät helposti puhumaan tilasta muille tilanäkökulmista kiinnostuneille lapsuudentutkijoille ja tilatutkijat puolestaan lapsuudesta muille lapsuudesta kiinnostuneille tilatutkijoille. Näin kumpikin porukka toimii lopulta varsin pienessä piirissä ja monitieteisyys toteutuu suhteessa olemisena, ei niinkään suhteiden luomisena: lapsuudentutkijat ja tilatutkijat pystyvät kyllä ylittämään keskustelua estäviä kuiluja tilannekohtaisesti (*monitieteinen tutkimus eli multidisciplinary*), mutta eivät varsinaisesti ymmärtämään toistensa tekemisiä (*tieteidenvälisyys eli interdisciplinary*), mikä on edellytys myös uuden tutkimusalueen tai alatieteenalan syntymiselle (*poikkitieteisyys eli cross- tai transdisciplinary*) (Pakkasvirta 2003).

Viimeaikaiset konferensseissa ja seminaareissa kokemani yllätykset liittyivätkin juuri siihen, että olemme nähdäkseen siirtymässä sekä kansallisesti että kansainvälisesti monitieteisestä tutkimuksesta tieteidenvälisyyden suuntaan. Tätä ajatusta tukee lapsuuden maantieteen piirissä käyty kansainvälinen (tai anglo-amerikkalainen) keskustelu, jonka mukaan myös *Children's Geographies* -alatiiteenala

on pienoisessa kriisissä sulkeutuneisuutensa vuoksi. Kriisin ratkaisemiseksi on ehdotettu laajempaa monitieteisyyttä (laajenemista lapsuudentutkimuksen suuntaan), uusia teoreettisia avauksia (laaja-alaisuutta) ja muutenkin tutkijakunnan kriittisen massan kasvattamista (laajenemista maantieteen sisällä) (ks. Horton & Kraftl 2006; Aitken *et al.* 2007; Venderbeck 2008).

Jos tulkintani on oikea ja olemme todella siirtymässä lapsuuden ja tilan tutkimuksessa monitieteisyydestä kohti tieteidenvälistä yhteistyötä, pitäisi meidän Jussi Pakkasvirtaa (2003) siteeraten olla päätyvässä tilanteeseen, jossa ”[p]erinteiset tieteenalat ’tuodaan yhteen’ jonkinlaisessa järjestelmällisessä prosessissa ja niiden väliset rajat hämärtyvät, mutta eivät katoa.” Kyseessä on siis prosessi, jossa ”hyödynnetään paitsi eri tieteiden tietoa, myös usean tieteenalan käsitteitä, näkökulmia, teorioita ja menetelmiä”. Tätä prosessia, joka tarjoaa tutkimuksen teoreettiselle ja metodologiselle kehitykselle hyvät puitteet, voitaisiin kutsua vaikkapa spatiaalisen lapsuudentutkimuksen kehitykseksi.

Mitä tieteidenvälisyys spatiaalisen lapsuudentutkimuksen kohdalla sitten tarkoittaisi? Mitkä ovat ne tieteenalat, jotka tulisi tuoda yhteen ja joiden tietoa, käsitteitä, näkökulmia ja menetelmiä pitäisi oppia yhteisesti hyödyntämään? Tilan tutkimuksen suunnasta voitaneen tieteidenvälisyyden lähtökohdaksi ottaa maantieteellinen tilateoreettinen tutkimus, jolle suurin osa lapsuuden tilatutkimuksesta perustuu. Erilaisia tilateoreettisia lähestymistapoja on toki maantieteessä ja sen lähitieteissä lukuisia, ja erityisesti kriittisen maantieteen ja soveltavampien otteiden välillä erot voivat olla suuriakin. Jos kuitenkin ajatellaan, että tieteidenvälisyyden ensisijainen tarkoitus ei ole pyrkiä poikkitieteisyyteen, mikä edellyttäisi yhteisen teoreettisen lähestymistavan löytämistä (vaikka pitkän aikavälin tavoitteena se voi olla mielekäs), kelvaneeko ”tilateoreettinen tutkimus” kaikessa yleisyydessään yhdeksi spatiaalisen lapsuudentutkimuksen rakennuspalikaksi.

Lapsuudentutkimuksen kohdalla ratkaisu ei sen sijaan ole yhtä helppo. Lapsuudentutkimus ei ole varsinainen tieteenala vaan lähtökohtaisesti monitieteinen tutkimusalue, jolla ei esimerkiksi Suomessa ole yhtään oppitunneita, tutkimus- tai koulutusohjelmaa. Sen piirissä työskentelee sosiologeja, sosiaalipoliitikkoja, psykologeja, kulttuurintutkijoita, kasvatustieteilijöitä, sosiaalityön tutkijoita, maantieteilijöitä, kaupunkitutkijoita, terveyden tutkijoita, kehitysmaatutkijoita, politiikan tutkijoita ja niin edelleen. Tutkimusalue pitää sisällään jossakin määrin myös lapsi-, nuoriso- ja nuoruus-

dentutkimusta, jotka nekin ovat varsin heterogeenisiä kenttiä.

Niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin lapsuudentutkimuksessa kiinnitytään kuitenkin pitkälti samaan paradigmaan. Sosio-kulttuurisen lapsuudentutkimuksen (*childhood studies*) peruseriaatteet ovat tulleet laajalti hyväksytyiksi kuluneiden 20 vuoden aikana ainakin sosiaali-, kulttuuri- ja yhteiskuntatieteellisessä suuntautuneessa tutkimuksessa. Tämän paradigman lähtökohdista voitaisiin siis muodostaa ”spatialisen lapsuudentutkimuksen” toinen moduuli.

Mielekkäät lähtökohdat tieteidenväliselle spatiaaliseen lapsuudentutkimukselle voisivat siis luoda sosio-kulttuurisen lapsuudentutkimuksen paradigma ja tilateoreettinen tutkimus. Spatiaalisuuden sijaan suomalaisessa tiedeyhteisössä olisi ehkä luontevampaa puhua tilateoreettisesta lapsuudentutkimuksesta, mutta kansainvälisesti *spatial studies of childhood* toimii mainiosti sekä lapsuudentutkimuksen että maantieteen suuntiin.

Teoriasta käytäntöön

Siinä missä monitieteisyyden ideana on ”yli kurottaminen”, vaatii tieteidenvälinen tutkimus aitoa pyrkimystä ymmärtää ”toisen” tieteenalan lähtökohdista asettuvaa tutkimusta. Tämä on suuri haaste, johon vastaaminen ei onnistu yhdessä työryhmässä, konferenssissa tai teemajulkaisussa. Monitieteiset verkostot, ohjelmat ja hankkeet tarjoavat osaltaan puitteita tieteidenvälisen yhteistyön rakentumiselle. Esimerkiksi parhaillaan haussa oleva Suomen Akatemian *SKIDI-KIDS* -tutkimusohjelma, tänä vuonna päättyvä lapsuudentutkimuksen kansallinen verkostohanke, viime vuonna perustettu Lapsuudentutkimuksen seura, vuotuiseksi alan tutkijoiden kohtaamispaikaksi muotoutumassa olevat Lapsuudentutkimuksen päivät ja vireillä olevat yhteisjulkaisuprojektit ovat potentiaalisia tieteidenvälisyyden areenoita. Foorumeita tilateoreettisen lapsuudentutkimuksen harrastajille tarjoavat myös erilaiset tutkijaverkostot, joiden kautta tieteenalarajojen ylittäminen on helpompaa.

Hyvätkään puitteet eivät kuitenkaan itsessään johda teoreettisesti korkeatasoisen ja omaleimaisen tutkimuksen rakentumiseen. Uutta luova tilateoreettinen lapsuudentutkimus edellyttää myös teellistä rohkeutta, tilallista mielikuvitusta ja aitoa uteliaisuutta – eli kaikkia niitä palikoita, joista hyvän tutkimuksen tunnistaa kontekstista riippumatta. Tätä palikkaleikkiä toivon pääseväni seuraamaan vastakin sekä pienissä seminaareissa että suurissa konferensseissa.

Lähteet

- Aitken, Stuart, Lund, Ragnhild & Kjørholt, Anne Trine (2007). Why children? Why now? *Children's Geographies* 5:1–2, 3–14.
- Horton, John & Krafl, Peter (2006). What else? Some more ways of thinking and doing 'Children's Geographies'. *Children's Geographies* 4:1, 69–95.
- Pakkasvirta, Jussi (2003). *Monitiede vai monta tiedettä? Näkökulmia poikkitieteiseen kulttuuri-, yhteiskunta- ja aluetutkimukseen*. Helsingin yliopisto: Renvall-instituutti. 30.4.2009, <http://www.helsinki.fi/hum/renvall/monitieteisyys/index.html>
- Venderbeck, Robert (2008). Reaching critical mass? Theory, politics, and the culture of debate in children's geographies. *Area* 40:3, 393–400.